

самостійній обробці. Він бере статтю за матеріал чи основу, або навіть привід до висловлювання своїх думок і поглядів. Слід сказати, що нотатки і характер викладу в них не були систематичними. Сам автор пояснював це тим, що його матеріали тільки готують до подальшого більш глибокого і всебічного ознайомлення читачів із зарубіжним європейським досвідом.

У аналізі основ нової германської педагогіки П.Редкін перш за все бачить ті її риси, які є прогресивними у порівнянні із старою школою: “Стара німецька школа пригнічувала розум, нова розвиває його... Стара школа заперечувала і відкидала значення природи й освіти для практики дійсного реального життя; нова переконана у важливості життя в природі і у необхідності зрозуміти і пізнати її істини; в усьому вона баче необхідність зі освіти людини для життя ... Стара школа буде школою теоретичного і навчання; нова школа є школою практичної діяльності. Стара школа співставляє без зв'язку навчальні предмети один біля одного; нова поєднує їх органічно і генетично... Стара школа перетворювала учнів у рабів своїм деспотичним характером у навчанні дисципліні; нова має на меті розвиток людської природи за її законами і формування характеру через розумну дисципліну” [4, 248].

Цей своєрідний порівняльний аналіз дозволяє визначити проблеми, які є більш актуальними для вітчизняної педагогіки середини ХІХ століття. Тому П.Редкін зупиняється на них більш детально, висловлюючи свою позицію і адаптуючи зарубіжний досвід до наших умов. Серед дидактичних проблем розглядаються такі: виховуюче навчання (нотатки 4, 6, 7, 16, 20, 32, 36), спілкування вчителя і учнів (нотатки 6, 7, 19), навчальна література (нотатки 22, 29), організація навчальної роботи учнів (нотатки 35). Вони розробляються в руслі ідеї самодіяльності учнів, необхідності врахування загальних закономірностей розвитку та індивідуальних особливостей людини, на засадах нової педагогіки. Але слід зазначити, що ці нотатки, як і проаналізовані раніше статті, мають теоретичний і більш філософський характер, що, очевидно, і було метою педагогічних роздумів П.Редкіна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демков М.И. История русской педагогики. — М.: тип. Московского Университета, 1909. — С.321-333.
2. Редкин П.Г. На чем должна основываться наука воспитания// Журнал для воспитания. — 1846. — Отд. II, Ч. III.
3. Редкин П.Г. Обзор педагогической литературы/ Редкин П.Г. Избранные педагогические сочинения. — М.: Учпедгиз, 1958.
4. Редкин П.Г. Современные педагогические заметки. Ст. 40 образованность, цивилизация, культура и дух времени/ Редкин П.Г. Избранные педагогические сочинения, — М.: Учпедгиз, 1958. — С. 247-249.
5. Редкин П.Г. С чего начать// Журнал для воспитания. — 1846. — Отд. II, Ч. III.
6. Ушинский К.Д. Собрание сочинений: В.11 т.т. — Т. II. — С.18-19
7. Чижевский Д.М. Нариси з історії філософії на Україні. — Нью-Йорк, 1991. — С.86.

Юрій ПОЛІЩУК_(ЗМІСТ 224)

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ І ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МОЛОДІЖНИХ ОБ'ЄДНАНЬ (ХІХ — поч. ХХ ст.)

До перших молодіжних товариств на західноукраїнських землях, які на практиці почали здійснювати військово-патріотичне виховання підростаючого покоління, насамперед, слід віднести буковинські студентські корпорації «Запороже» і «Чорноморе». Відзнакою корпорацій був герб, на якому розташовувався її клич у корпоративних кольорах. Так, товариство «Запороже» мало клич «Борімося – поборемо!» і малиново-біло-золоті барви. Корпорація «Чорноморе» – синьо-золоті кольори і клич «Честь — Україна — товариськість!»

Відзнаками членів зазначених товариств були шапка і стрічка. При відповідних урочистостях кожний член мав право носити корпоративний святковий набір з певними відмінностями, що відповідало статусу конкретної особи в корпорації.

Святковий набір складався з козацької стрічки (малиново-біло-золотої в «Запорожу» і синьої в «Чорноморі»), білих шкіряних рукавичок, чорних лакованих чобіт і шаблі.

Члени корпорацій поділялися на звичайних: юнаки, козаки, «батьки» та надзвичайних:

почесні «батьки», допомагаючі члени і «конкнайпанті».

Молодий студент, який вступав у корпорацію студіюючого «козацтва» складав присягу на її кольорах та на шаблі. Давав зобов'язання «повинуватися приписам статуту і правилника товариства, розпорядженням старшини і завжди стояти на сторожі інтересів української нації та в обороні українського народу».

Після двох семестрів навчання в університеті кожний член корпорації (козак) повинен був здати перед спеціальною комісією «козацький іспит». Він складався з історії і географії України, української літератури, правил двобою на шаблях та українських пісень.

У корпораціях велика увага приділялась патріотичному вихованню. Звертаючись до виховних традицій козацької педагогіки члени студентських корпорацій активно гартували і дух і тіло. Тому фізичні вправи і загартувальні процедури займали у виховній системі товариств чи не найголовніше місце. За що їх противники називали «б'ючими товариствами».

Серед фізичних вправ виділялись вправи із шаблею та двобою на шаблях. Як відзначалось в одній із резолюцій керівного органу корпорації «Запороже» Генеральній Раді Козацькій «таким шляхом виховуються відважні і войовничі члени, які під час визвольних змагань стануть на чолі національно-визвольної боротьби української нації». У статуті «Запорожа» був такий пункт: «Запорожець» зобов'язаний реагувати на місці на всяку образу українського народу і його особистої гідності, навіть якби бачив, що стоїть перед ворожою перевагою, бо не в конкретній побіді лежить сатисфакція, а у гідній і відважній реакції на образу» [8, 89-90].

До основних соціально-педагогічних засад, на яких базувалась вся виховна діяльність корпорації «Запороже», слід віднести такі:

- сумлінно виконувати всякий, накладений чи добровільно перебраний обов'язок;
- мужньо боронити національну чи особисту честь;
- бути корисним членом своєї національної спільноти [8, 90].

На подібних принципах виховувались і члени студентської корпорації «Чорноморе».

До молодіжних товариств Галичини у соціально-педагогічній діяльності яких чільне місце посіло формування національної свідомості і самосвідомості, а також військово-патріотичне виховання молоді належала «Академічна громада» Львівського студентства.

Поширення серед галицької молоді ідеї української державності та необхідності збройної боротьби для її здобуття не могло не вплинути і на членів зазначеної спілки. Уже в 1912 р. було виголошено кілька рефератів на тему: «Українська справа в евентуальній війні», після яких відбулись широкі дискусії, наслідком яких було те, що члени «Громади» приступили до створення окремої військової організації. Цим зайнявся спеціально створений комітет під головуванням студента Івана Чмоли. «Він влаштував військові вправи за містом та підготував проект статуту для запланованого «Союзу Українських січових товариств». Міністерство внутрішніх справ статут не затвердило, але комітет продовжував діяти готуючи молодь до майбутньої війни. Для цього комітет видав ряд військових підручників для української молоді та почав друкувати журнал «Відгуки». Комітет також перебрав в свої руки і доповіді на військові теми» [8, 51].

До найбільш ініціативних та активних членів зазначеного комітету належали І.Чмола, О.Квас, В.Клим та В.Кучабський. Так, зокрема, їх зусиллями в 1913 р. у Львові було створено ще одне патріотичне студентське товариство під назвою «Мазепинський курс мілітарний». Заняття цей гурток проводив, як правило, вночі. Важливим засобом прищеплення молоді ідеї збройної боротьби за свою державність стала клятва. Члени зазначеного товариства при запалених смолоскипах в лісі складали присягу про те, що будуть боротися зі зброєю в руках за здобуття незалежності України. Після присяги нові члени подавали всім руку на знак повної та щирої дружби і переходили на «ти».

Діяльність «Мазепинського курсу мілітарного» поширювалась на всю Галичину. Його члени виїздили з доповідями до таємних гімназійних гуртків, організували там військові вишколи, збирали гроші на «Воєнний фонд», який було створено в лютому 1914 р. з метою роздобути гроші на закупівлю зброї [8, 18].

Необхідно вказати на те, що ідея військової підготовки української молоді була сприйнята далеко неоднозначно. Деякі студентські кола виступили з гострою критикою стрілецької діяльності Чмоли, Кваса, Франка та їх прихильників. Друга секція Українського

студентського союзу ім. М. Драгоманова скликала на 20 жовтня 1912 р. прихильників і противників військового вишколу на дискусійний вечір. Прихильники військово-патріотичного виховання української молоді намагалися відстояти концепцію, сутність якої полягала в тому, що створення соборної суверенної Української держави можливе лише шляхом збройної боротьби. Їхні противники відстоювали думку, що цієї мети можна досягти через «творення культурних цінностей». Прихильників збройної боротьби вони зневажливо називали «люшняками», які, мовляв, хочуть йти «з люшнями» на ворога.

На дискусійному вечорі, а також на загальних зборах Українського студентського союзу, що відбувся 15 грудня 1912 р. переможцями вийшли прихильники «культурництва» [8, 18-19].

Проте табір прихильників військового вишколу української молоді зовсім не збирався поступатися. Того ж вечора в приміщенні товариства техніків «Основа» відбулись збори прихильників військово-патріотичного напрямку серед львівських студентів. Дискусія звелась до обговорення конкретних шляхів, форм і методів поширення і впровадження зазначеної ідеї в суспільну свідомість української молоді.

Чергова прилюдна дискусія між прихильниками і противниками військово-патріотичного виховання відбулась на масових зборах, скликаних 3 жовтня 1913р. Українським студентським союзом у Львові. Від імені «військовиків» виступив І. Чмола. Він із запалом намагався переконати присутніх у «потребі підготовки національної самооборони шляхом закладення стрілецьких дружин та ширення самостійницьких кличів поміж народом, щоб у такий спосіб надати ідеалові самостійної України реальний зміст і бути приготованими до «евентуальних міжнародних конфліктів» [8, 18-19].

Інакше виглядала справа у провінції та поміж гімназійною молоддю. Там переважали прихильники військового вишколу, що на практиці готували членів молодіжних гуртків до майбутньої збройної боротьби. Вони активно підтримали створений 16 грудня 1913 р. Стрілецький комітет, який став на чолі молодіжного стрілецького руху. Цей комітет пізніше об'єднався із Стрілецькою секцією Українських січових стрільців. Його головою став Д. Катамай, а заступником І. Чмола. Поза ними діяв ще від 1913 р. Стрілецький курінь при «Соколі-Батьку» [8, 18-19].

Важливу роль у військово-патріотичному вихованні галицької молоді у довоєнні часи відігравали молодіжні товариства «Сокіл» і «Січ». «Ідеалом «Сокола» було: шекати ідею національної спільноти, прагнути домогтись свободи для Батьківщини, прагнути до гармонійного розвитку одиниці (особи — Ю.П.), а через вишкіл одиниці до вишколу всієї нації, підносити рівень національної самосвідомості» [8, 100]. Отже, метою «Сокола» насамперед було військово-патріотичне і фізичне виховання української молоді. З цієї метою була розроблена ціла система комплексів фізичних вправ. Але вони виконувались не механічно, тобто не мали суто спортивно-фізкультурного характеру, а в органічній єдності з конкретними формами виховної роботи, сутністю яких було формування національної свідомості і самосвідомості. До важливих засобів прищеплення здорового патріотизму слід віднести періодичне голосне проголошення всіма виконуючими той чи інший комплекс фізичних вправ лозунгів-закликів спілки: «В здоровому тілі — здорова душа!», «Всі за одного, і один за всіх!», «Всі вперед!», «Не плачем, а мечем!», «Не лебедіти, а працювати!». У гімні «Сокола» був заклик: «Боротись будемо, соколи ми всі, за нашу святу Україну!» Кредо було сформульоване так: «Міцне й суцільне зосередження гармонійного суспільства-нації — це наше завдання!» [8, 100]. У статуті «Сокола-Батька» були передбачені також вправи із стрільби із вогнепальної зброї. Це мало «виробляти бистрість ока і підготувати до оборони України від ворогів». Вправи зі стрільби завершувалися щорічними змаганнями, на яких найкращі стрільці отримували нагороди.

«Сокіл» був молодіжним товариством, що мав всі ознаки напіввійськової патріотичної організації. Його керівництво було ініційоване на козацький манер: голова, кошовий отаман, хорунжий, четарі, місточетарі. Подібний склад старшин був на чолі сокільських округів. Як правило на ці посади обирали колишніх підстаршин, які закінчили військову службу. На чолі стягу (первинного осередку «Сокола» — Ю.П.) стояв отаман, якому допомагали четарі та місточетарі.

Члени «Соколу» носили уніформу, спочатку кавового, а з 12 жовтня 1905 р. сірого кольору. На правому боці грудей була нашита широка стрічка (7 на 8 см.), яка складалась з

таких кольорів: синій-жовтий-синій. На жовтому фоні чорними буквами була написана назва сокільської округи, до якої належав сокіл. Вся старшина носила спеціальні відзнаки, залежно від виконуваних в організації функцій. За ухвалою старшинської ради від 20 вересня 1913 р. вони були визнані як обов'язкові для всієї спілки [8, 103].

Прагнучи до посилення військового вишколу української молоді «Сокіл» створює у Львові суто військово-патріотичну стрілецьку організацію, яка примикала до нього, але була організаційно незалежною. Нове молодіжне товариство отримало назву «Запорожські стрільці», мало дещо інші назви для старшин, але старшинські відзнаки були такими ж, як і в «Соколі». Найвищим званням стрілецької старшини був полковник. За ним йшли підполковники, сотники, четарі і рійники [8, 106].

Поширення ідеї сокільства на сільську молодь спонукало Українську радикальну партію почати створення власної молодіжної організації, яка отримала назву «Січ». Ініціатором і творцем нового молодіжного об'єднання став доктор Кирило Трипівський. Він же сформулював виховні засади «Січі»: «... товариський дух історичної Січі, січові звичаї, військовий дух, демократичні принципи співжиття, товариська солідарність, висока громадянська мораль, боротьба проти пияцтва, праця над власною освітою, поборювання москвофільства, а понад усе – високий патріотичний дух любові до батьківщини, почуття приналежності до великої культурної нації із славною історією та віра у власні сили» [15, 6].

Основна виховна діяльність «Січі» відбувалась у кошах. Кожна «Січ» мала свою домівку, де влаштуовувала сходини. Дуже великою популярністю користувалися «Січові фестини». На них з'їжджались січовики з околиці та сусідніх повітів. Зібрані разом січовики влаштуовували перед січовою старшиною щось на зразок військового параду. «Попереду йшов, а часто їхав на коні кошовий, перев'язаний через плече відзнакою кошового — синьо-жовтою стрічкою шириною 10 см. За ним хорунжий ніс січовий прапор малинового кольору (пізніше заміненій на синьо-жовтий – Ю.П.). Хорунжий також був перев'язаний стрічкою шириною 10 см. у трьох кольорах – синьо-жовто-синій. З обох боків хорунжого йшли два січовика з топірцями в руках. За ними слідувала решта кошової старшини: писар, обозний, скарбник. Усі вони мали такі ж стрічки, але вужчі (9 см.). Заступник кошового – осавул мав синю стрічку з двома жовтими пасочками (1,5 см) по боках [8, 110].

Кожний член «Січі» носив топірець. Капелюх був прикрашений січовою відзнакою – зіркою. Починаючи з весни 1910 р. у спілці було введено єдину уніформу – «синьо-сірі штани заправлені в чоботи, така ж чимерка з червоною вишивкою. Під нею вишита сорочка і темно-синій пояс. На голову січовики одягали чорну суконну круглу шапку з червоним шпиком на лівий бік [8, 111-112].

Важливу роль в національному вихованні галицької молоді відігравала українська скаутська організація Пласт. У наш час, коли в Україні, особливо в західному регіоні країни, Пласт активно відроджує свою виховну діяльність, зазначене об'єднання викликає до себе підвищений інтерес з боку батьків, педагогів і науковців. Соціально-педагогічні засади виховної діяльності Пласту побудовані на ідеї відданості українській нації, її державності і зафіксовані у трьох головних обов'язках пластуна:

1. Бути вірним Богові і Україні.
2. Допомогати іншим.
3. Жити за пластовими законами і слухатись пластового проводу.

Ідея служіння Богу і Батьківщині у пластовій виховній системі завжди розглядалась у контексті боротьби за власну державність. При цьому сутність Пласту визначалась його провідниками виходячи з концепції, що українська нація може здобути державність лише силою зброї. А Пласт для цього повинен був дати «молоду людину з вольовим характером, глибоким почуттям національної честі, жертвовну та енергійну» [1, 28].

Цей аспект військово-патріотичного виховання був теоретично розроблений у статті Д.Донцова «Юнацтво і Пласт». Він, зокрема, підкреслює, що Пласт може і повинен стати чинником морального оздоровлення, провідником в нашу розчавлену і безхребетну морально націю міцних ідей ..., які одні лиш можуть піднести нас з упадку» [4, 14]. Аналізуючи значення Пласту та інших молодіжних об'єднань для підготовки української молоді до боротьби за власну державність Донцов сформулював його так: «В Пласті, мов в зерні рослини, криється

той острій і свіжий, новий для нас світогляд сильних, могутніх, здорових рас, який, лише він – може відродити скалічену довгими роками ганьби, моральність нації» [4, 15].

Отже, стрижневою основою всієї довоєнної соціально-педагогічної діяльності українських молодіжних товариств було військово-патріотичне виховання, формування національної свідомості і самосвідомості, а також культурологічна діяльність.

Перший пластовий осередок створив восени 1911 р. студент Іван Чмола. Колишня пластунка Г.Дмитренко так згадує перші організаційні збори, які відбулися в залі товариства «Січ»: «В салі напівтемно. Тут зібралося понад 50 учеників і учениць з різних львівських шкіл. В тім сутінку побачила я студента низького росту у вишиваній сорочці. Це був Іван Чмола. Коли всі зібралися він виступив із промовою. Говорив палко і завзято. Особливо наголосив на тому, що наш Пласт не має бути забавкою, а з нього має зродитися наше українське військо» [10, 10-11].

Зі всіх присутніх на зборах до Пласту вписалося 30 чоловік. О.Степанів стверджує, що «ця організація вела більше військову, ніж пластову роботу, бо, крім в'язання вузлів, пластового ходу, сигналізації, училися ми стріляти з бравнінга, пізнавати систему кріс Манліхера, таборувати і підходити» [13, 10].

Це ж підтверджується і в статті «Пласт як новий спосіб фізичного і морального виховання» («Здоров'я», березень 1913 р.), де подається програма діяльності гуртка І.Чмоли: «стріляння з кріса (рушниці – Ю.П.) та револьвера, сигналізування, стеження, військові марші з вправами і т.п. [7].

З огляду на розвиток подій та значні масштаби участі вихованців молодіжних товариств Галичини у національно-визвольній боротьбі українського народу цей патріотичний порив мав велике виховне значення. Відомий в еміграції історик С.Ріпецький вважає, що він дав початки створенню української військової організації, яка була фактично першою в історії новітнього українського руху спробою власними силами розпочати творення національних збройних сил як засобу боротьби за свою державну самостійність [11, 18].

Незабаром виникають і інші пластові осередки. Важливо підкреслити, що однією із провідних тенденцій їхньої діяльності був перехід під опіку «Сокола-Батька». «Незабаром при зазначеному товаристві виникла пластова секція, що нараховувала 44 члени. В листопаді того ж року при «Соколі III» був організований пластовий курінь новаків «Стрільчики», члени якого носили однострої стрілецького зразка із пластовими лілейками» [12, 7-9].

Виникнувши як і багато українських інституцій у Львові, з другої половини 1912 р. пластові осередки починають досить швидко створюватись у багатьох місцевостях Галичини. Цьому сприяла сама австрійська влада, яка готувалась до війни і сподівалась таким чином без зайвих витрат отримати більше вишколених рекрутів. Крайова шкільна рада розсилала свої інструкції в гімназії та середні школи в яких пропонувалось створювати при них гуртки Пласту та дозволялось їм вести «науку стріляння». За короткий час були створені десятки пластових осередків. Як правило, це були шкільні учнівські організації або секції при молодіжному товаристві «Сокол». А засновниками та керівниками їх були вчителі.

6 квітня 1913 р. у Львові відбувся пластовий з'їзд впорядників (вихователів). На нього прибули представники усіх осередків Пласту, «Сокола-Батька» та багатьох інших громадських товариств. На з'їзді були прийняті статут і план роботи Пласту, проголошено мету спілки – патріотичне виховання юнаків і дівчат.

На друге місце після Львова за рівнем розвинутості довоєнної пластової організації можна поставити Стрий. У стрийських пластунів систематичні екскурсії на природу поєднувалися із «тереновими вправами», що мали «виразно військовий характер». «Літом і зимою вдень, а траплялося і вночі Кіш, отримував наказ «здобути місто» або «звільнити місто від ворога та переслідувати його». Відставні старшини вчили пластунів військового підряду та стріляння з бойової зброї. За допомогою батьків та місцевих добродійників вони придбали гарні однострої і туристичне спорядження» [14, 409].

Характер «виразно військової підготовки» носила діяльність Пласту при Станіславській державній гімназії. Головним організатором пластового осередку став Григорій Кичун, професор гімназії, відставний старшина австрійської армії. Під його керівництвом проводились справжні «військові баталії» у вигляді «теренових ігор». Пластунки ділились на групи і

«воювали між собою» [3]. У таблиці «Виказ полевих вправ» вказувалось 16 видів різних ігор, які проводили пластуни у 1913/1914 н.р. Серед них були такі, як: «Помічанне ворога», «Напад на ворога», «Таборування», «Окруженне ворога в ліску», «Патрулювання» та ін. [6, 61].

Активно розвивався Пласт у Перемишлі. Тут, ще наприкінці 1911 р. вже відомий нам І.Чмола, заснував «таємний бойовий пластовий гурток», який налічував близько 15 членів. Поряд із «вивченням законів вони проводили науку стрільня в околицях міста» [2, 85-88].

Найбільш повно охарактеризував сутність виховної діяльності національних молодіжних товариств до початку першої світової війни відомий історик української діаспори Петро Мірчук, який назвав Пласт, «Сокіл» і «Січ» «парамілітарними спортивно-руханковими організаціями, які повинні були стати підготовкою і зв'язком для творення в слушний момент української армії» [9, 9]. Проте все ж найважливішим здобутком військово-патріотичної діяльності молодіжного руху в Галичині стало створення напіввійськової організації «Українські січові стрільці».

«Настановчі збори товариства «Українські січові стрільці» відбулися 7 березня 1913 року. До нього вступили всі члени стрілецької секції «Січ», яка діяла при «Українському Січовому Союзі» під керівництвом генерального обозного Дмитра Катамая.

Два дні пізніше у Львові було засновано ще одне товариство «Українські січові стрільці», до якого увійшли прихильники інших політичних поглядів. Головою цього товариства був обраний доктор В.Старосольський» [8, 118]. Товариство відразу ж розпочало переговори з УСС радикальної партії, а також з об'єднанням «Українські стрільці», що був організований І.Чмолою зі студентів і пластунів. Підсумком стало злиття всіх трьох товариств у єдиний союз «Українських січових стрільців» (УСС). Його головою став доктор В.Старосольський.

Восени 1913 р. радикали знову почали формувати власну стрілецьку організацію. Установчі збори відбулися 25 січня 1914 р. і проголосили створення нового стрілецького союзу. Головою його став повітовий отаман Р.Дашкевич. Це товариство об'єднувало перед війною 300 стрільців.

Усі січові осередки проводили активну військову підготовку та вчилися стріляти. Між УСС I і УСС II були певні відмінності. У зв'язку з тим, що до УСС I належала переважно студентська молодь, зазначене товариство ставило перед собою мету підготовки командного складу для майбутньої української армії. У своїй роботі УСС I користувався зброєю з арсеналів австрійської армії та використовував державні стрільбища. УСС II закупив зброю за власні кошти (100 старих рушниць). У квітні 1914 р. УСС II та січовики з Львівського повіту організували спільні військові навчання біля Львова, в яких взяли участь понад 600 чоловік. Перед початком навчань два підрозділи стрільців (чети) вперше промарширували вулицями Львова в стрілецькій уніформі і з рушницями [8, 118-119].

«Боева управа, зібравши всіх стрільців під свою команду, озброїла їх і вислала до Гаїв коло Львова (під командою І.Чмоли) на постій. Це було в серпні 1914 року. З цього відділу постала перша бойова сотня Українських Січових Стрільців, що з початком війни розпочала вербувати в свої ряди молодь. Це й був початок створення Української Галицької Армії, яка спочатку воювала під прапорами Австро-Угорщини, а після проголошення ЗУНР, під власними українськими [5, 17].

Таким чином, українські молодіжні товариства у довоєнний період внесли свій вагомий вклад у виховання національної свідомості і самосвідомості української молоді, формування ідеї власної державності та проникнення її в широкий молодіжний загал.

ЛІТЕРАТУРА

5. Вогні. — №2. — С.28.
6. Де срібнолетий Сян пливе. — Перемишль, 1938. — С. 85-88
7. Діло. — 1913. — 7 березня, 11 квітня.
8. Донцов Д. Юнацтво і Пласт. — Львів, 1928. — С.14-15.
9. Запорожець //Віденський січовий альманах, 1926. — С.17.
10. Звіт дирекції гімназії з руською мовою викладовою в Станіславі за рік шкільний 1913-1914. — Станіславів, 1914. — С.61.
11. Здоров'є. — 1913. — 27 березня.
12. Леник В. Українська організована молодь. — Мюнхен-Львів, 1994. — С. 18-19,51,89-90,103,106,110-112,118-119.

13. Мірчук П. Перший Листопад. Ліга визволення України. — Торонто, 1958. — С.9.
14. Нова хата. — 1936. — №22. — С.10-12.
15. Ріпецький С. Українське Січове Стрілецтво. — С.18.
16. Сокільські Вісти. — 1937. — №1. — С.7-9.
17. Степанів О. Напередодні великих подій. — Львів, 1924. — С.10.
18. Стрийщина. Історико-мемуарний збірник. — Львів, 1995. — С.409.
19. Трильовський П. Гей Там На Горі Січ Іде... — Едмонтон, 1965. — С.6.

Олеся КАПЧЕНКО^(ЗМІСТ 224)

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ РАЙОННИХ ВІДДІЛІВ НАРОДНОЇ ОСВІТИ З ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ (1957-1967 рр.)

Актуальною проблемою, над розв'язанням якої працювали методичні служби всіх рівнів, в тому числі райВНО, у зазначений період була науково-теоретична і методична підготовка педагогічних кадрів, які б забезпечили учням глибокі і міцні знання, уміння та навички з основ наук; активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці, поєднання навчання з продуктивною працею, підготовку учнів до життя, піднесення рівня виховної роботи.

В цей період характерним було здійснення загальної середньої освіти відповідно до “Закону про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР” (1958 р.), впровадження політехнічного навчання та трудового виховання підростаючого покоління, залучення учнів до навчально-продуктивної праці, підготовка їх до участі у виробництві матеріальних та духовних цінностей.

У зв'язку з цим виникла об'єктивна потреба у пошуках і розробці нових форм навчально-виховної роботи з учнями, удосконаленні уроку як основної форми організації навчально-виховного процесу (особливо з предметів політехнічного циклу). Всі ці об'єктивні фактори зумовили формування специфічної системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в УРСР та відповідних методичних служб.

У зв'язку з ліквідацією райпедкабінетів (1956 р.) Міністерство освіти УРСР зобов'язало райВНО та школи зосередити роботу з підвищення кваліфікації вчителів головним чином у районних методичних об'єднаннях та школах. Основною формою роботи вчителів з підвищення свого фахового рівня вважалось самостійне опрацювання політичної, методичної і фахової літератури. [10, 8].

Як свідчать дані ретроспективного аналізу, проблема підвищення фахового рівня вчителів-предметників та виробничого навчання була покладена в цей період на школи, методичні об'єднання і предметні комісії в районі. Саме тому питання поліпшення методичної роботи в школах республіки було предметом розгляду і обговорення колеги МО УРСР. Так у постанові колеги МО УРСР “Про стан і заходи поліпшення методичної роботи в школах республіки” від 8 серпня 1958 року зазначалося, що методична робота з учителями шкіл республіки спрямована на піднесення рівня виховання учнів і поліпшення викладання основ наук, на розвиток і удосконалення політехнічного навчання, підготовку учнів до практичної діяльності. Щороку на курсах, в семінарах підвищували свою кваліфікацію близько 30 тисяч учителів, шкільних інспекторів. У ряді шкіл проводилася систематична робота по ознайомленню всіх учителів з сільськогосподарськими і промисловими підприємствами, на базі яких було організовано виробниче навчання учнів. Поширеними стали в школах республіки “Педагогічні читання” і методичні конференції з обміну передовим досвідом. У більшості районів і міст Київської, Запорізької, Чернігівської, Вінницької, Хмельницької, Сумської, Одеської, Закарпатської, Кримської та інших областей періодично проводилися семінари-практикуми для вчителів початкових класів з питань методики уроків ручної праці, співів, малювання, каліграфії, вчителів фізики, хімії, біології – з питань проведення лабораторних і практичних робіт, практикумів з машинознавства, сільського господарства і електротехніки та ін. На курсах підвищення кваліфікації, поряд з опрацюванням теоретичних питань, значна увага приділялася практичним заняттям, конференціям з обміну досвідом, екскурсіям на